

MAANDBLAD VOOR ACCOUNTANCY EN BEDRIJFSHUISHOUDKUNDE

ONDER REDACTIE VAN: R. A. DIJKER, G. P. J. HOGEWEG, PROF. TH. LIMPERG JR., A. NIERHOFF EN H. R. REDER.

RUBRIEK REDACTUREN: EXAMEN-VRAAGSTUKKEN: Drs. ABR. MEY EN Drs. J. PAARDEKOOPEL — LITERATUUR: Drs. S. KLEEREKOPER —
BESLECHTE GESCHILLEN: PROF. Mr. CH. ZEVENBERGEN — UIT DE FINANCIËLE HUISHOUDING DER OVERHEID: J. H. TEXTOR — UIT HET BUITEN-
LAND: W. BEIJDERWELLEN, J. E. ERDMAN, Ch. HAGEMAN EN A. M. VAN RIETSCHOTEN — EFFICIENTIE: C. A. BLAZER EN L. POLAK —
BELASTINGVRAAGSTUKKEN: P. K. NIEKERK — REPERTORIUM VAN TIJDSCHRIFT LITERATUUR: Mej. Dr. R. PHILIPS, Drs. G. L. GROENEVELD,
J. P. DE HAAN EN J. C. SPANGENBERG

MEDEWERKERS: PROF. Mr. Dr. H. W. C. BORDEWIJK, J. P. CROIN, Mr. P. J. DAM, E. VAN DIEN, W. H. ELLES, G. W. FRESE, PROF. Dr. Ir.
— J. GOUDRIAAN Jr., S. KONIJN, JAMES POLAK, PROF. Dr. N. J. POLAK, J. E. SPINOSA CATTELA, Dr. A. STERNHEIM —

SECRETARIS DER REDACTIE — C. VERWEY
TESSELSCHADESTR. 15 - AMSTERDAM, TEL. 82444

UITGEVER: J. MUUSSES — PURMEREND
TELEFOON 77 — GIRO No. 15062

DE COPIE VAN INGEZONDEN BIJDRAGEN WORDT NIET TERUGGE-
GEVEN. — NADruk IS GEOORLOOFD, ZOO DE BRON WORDT GE-
NOEMD. — BOEKEN TER RECENSIE EN ALLE ANDERE STUKKEN
VOOR DE REDACTIE ZENDE MEN AAN DEN SECRETARIS. —

VERSCIJNT MAANDELIJKS, BEHALVE IN DE MAAND AUGUSTUS.
ABONNEMENT PER JAAR F 10.—. FRANCO PER POST F 10.24. BUITEN-
LAND F 10.60. MEN ABONNEERT ZICH VOOR DEN GEHEELEN
JAARGANG —

INHOUD

De nieuwe werkwijze van de Algemeene Rekenkamer in Nederlandsch-Indië	Blz. 189
door D. J. Gerritsen	
Interne verhoudingen bij verkoopkartels	190
door H. van Dulleman	
Provisie	193
door J. C. Spangenberg	
Overzicht der referaten, uitgebracht op het vijfde Interna- tionaal congres voor wetenschappelijke bedrijfsorgani- satie, gehouden te Amsterdam, op 18—23 Juli 1932	194
door C. Verwey	
Lastige gevallen	197
Beantwoording Lastig Geval No. XII. In hoeverre is de accountant verantwoordelijk voor mededeelingen van financiële aard, voorkomende in een jaarverslag, waarin tevens een door hem goedgekeurde jaarreke- ning voorkomt?	
door W. Westra met naschrift van I. Roet	
Repertorium van tijdschrift-literatuur op het gebied van Accountancy en Bedrijfshuishoudkunde	200
Boeken-Repertorium	203
Vragenbus	204
Faculteit der Handelswetenschappen van de Universiteit van Amsterdam	204
Tentamen Inrichtingsleer Februari 1932	
Nederlandsch Instituut van Accountants	206
Examen Nederlandsche Bond van Accountants	206
Vereeniging van studenten in de Accountancy	206
Ontvangen boekwerken	206
Inhoud van den negenden jaargang	207

DE NIEUWE WERKWIJZE VAN DE ALGEMEENE REKENKAMER IN NEDERLANDSCH-INDIE

Aan de Indische Rekenkamer is bij artikel 117 van de Indi-
sche Staatsregeling het toezicht op het beheer der landsgeld-
middelen opgedragen.

Dit beheer is van tweeërlei aard, n.l. het beheer van het Uit-
voerend Gezag, bestaande in het beschikken over de geldmidde-

len — aangeduid als het administratief beheer — en het beheer
van de bewaarders van gelden en goederen — het comptabel
beheer — bestaande in het ontvangen, bewaren, betalen of af-
leveren van gelden en geldswaarden.

Het administratief beheer wordt uitgeoefend door den Gou-
verneur-Generaal, wiens beschikkingsbevoegdheid bij algemeene
of bijzondere regelingen of machtigingen in tal van gevallen is
overgedragen, in de eerste plaats aan de directeuren van de
departementen en aan de hoofden van gewestelijk bestuur, ver-
volgens aan de hoofden van diensttakken en bedrijven; met het
comptabel beheer zijn belast de algemeene ontvangers, de pak-
huismeesters, de beheerders van post- en zegelwaarden enz.

Het toezicht van de Algemeene Rekenkamer omvat zoowel het
administratief als het comptabel beheer. Het toezicht op het ad-
ministratief beheer bestaat niet alleen in een toetsing van de
ontvangsten en van de uitgaven aan de wettelijke voorschriften
en bepalingen en aan de begrotingscredieten, maar kan zich
ook begeven in een meer principieele beoordeeling van de rege-
lingen, uitgaande van het administratief gezag. Het toezicht op
het comptabel beheer resulteert in de door de Kamer over de
comptabelen uit te oefenen comptabele rechtspraak, op welk
gebied zij door de wet met het hoogste gezag bekleed is.

Bij het op de landsadministratie uit te oefenen toezicht geldt
als één der hoofdbeginselen, dat het Uitvoerend Gezag alle con-
trôle-maatregelen behoort te nemen, die voor een juist beheer
noodig zijn, waarbij het niets mag nalaten uit overweging, dat
de Rekenkamer achteraf ook nog contrôle uitoefent. Het is der
Kamer daarentegen sedert 1922 wel geoorloofd ter besparing
van arbeid rekening te houden met het vóóronderzoek bij de de-
partementen van algemeen bestuur.

De uitoefening van het Rekenkamer-toezicht geschiedde aan-
vankelijk door verificatie van alle door de comptabelen bij de
Kamer ingezonden primaire betalingsbescheiden, waarbij toet-
sing der uitgaven aan de wettelijke voorschriften en bepalingen,
derhalve beoordeeling van de *rechtmatigheid* dier uitgaven, op
den voorgrond stond. De Rekenkamer trad daarbij op als na-
controleur, die post-voor-post controleerde wat tevoren in den
boezem van departementen en diensten reeds was onderzocht.

Deze toestand bleef in algemeenen zin bestaan, tot in 1922,

door wijziging van de Indische Comptabiliteitswet, toepassing van het steekproefstelsel mogelijk werd gemaakt, waarvan de invoering, volgens de memorie van toelichting, beter gelegenheid tot critiek op het administratief beheer en op de beschikking over de begrotingscredieten zou geven.

De toepassing van het steekproefstelsel bij de Kamer leverde evenwel niet het resultaat op, dat er van verwacht werd. Geheel onverklaarbaar is dit niet, daar het steekproefstelsel als systeem van controle alleen vruchtdragend kan zijn als het steunt op eene, op voldoende waarneming berustende, analyse en diagnose van de administratie, waartoe de Rekenkamer, uitsluitend werkende in hare burelen en aangewezen op de haar overeenkomstig de verordeningen toegezonden stukken, niet dan zeer onvoldoende in staat was. Toen dan ook werd ingezien, dat de met de toepassing van het steekproefstelsel verwachte resultaten uitbleven, werd in 1927 door de Rekenkamer zelf aangevangen met een algeheele reorganisatie van hare werkzaamheden met het doel haar controle op de details van 's lands administratie zooveel mogelijk te beperken en niettemin een algemeen toezicht op 's lands gelden en materieel en op de rekenplichtigen voldoende verzekerd te doen blijven. Daarbij werd uitgegaan van het reeds genoemde beginsel, dat de departementen en diensten verplicht zijn onophoudelijk en in details de geheele administratie te controleren, zoodat de Rekenkamer de haar opgedragen taak zal kunnen uitvoeren door, met gebruikmaking van de controleorganen van de departementen en diensten, niet langer zelf alle primaire bescheiden der landsadministratie tot in alle onderdeelen te onderzoeken, nadat zulks te voren door die controle-organen was geschied, maar door er op toe te zien, dat die eerste controle goed wordt uitgevoerd. Indien en voor zover de Kamer door plaatselijk onderzoek, waartoe haar de bevoegdheid bij de wet is verleend, zal hebben vastgesteld, dat de vanwege het Uitvoerend Gezag uitgeoefende controle goed werkt, zal zij zich in den regel van een gedetailleerd onderzoek onthouden.

Het is duidelijk, dat hierdoor het systeem van toezicht houden door de Kamer een radicale wijziging ondergaat, daar het oude stelsel, waarbij in de burelen der Kamer, onafhankelijk van de door de departementen en diensten verrichte controle, een herhaling plaats vindt van datgene wat door die organen reeds is verricht, vervangen wordt door een geheel ander systeem, bestaande in het beoordeelen van de door en vanwege de departementen en diensten toegepaste controle-maatregelen en het op de centrale knooppunten der landsadministratie ter plaatse controleren van de juiste uitvoering dier maatregelen. Bij deze nieuwe door de Rekenkamer ingeslagen richting, die aangeduid kan worden met die der *supercontrole* — controle op de controle-organen van het Uitvoerend Gezag — zal het doel zijn te bewerken dat de organen van departementen en diensten, door de periodieke onderzoeken en werkzaamheden van de Kamer, voortdurend een aan redelijke eischen voldoende uitvoering van hun taak en toepassing van de controle maatregelen blijven op peil houden. Kennisneming en beoordeeling van de organisatie en de interne controle-maatregelen, door de takken van Staatsdienst genomen, is daarbij de hoeksteen.

Het thans door de Rekenkamer in toepassing te brengen systeem van super-controle zal, met het harerzijds uit te oefenen plaatselijk onderzoek, de Kamer noodzaken zich met de organisatie van de onder haar toezicht vallende deelen der landsadministratie te bemoeien, ten einde door een doelmatige inrichting ervan de mogelijkheid van controle te bevorderen en te vereenvoudigen. Daar de administratieve organisatie op haar beurt echter afhankelijk is van de aan den betrokken dienst of het bedrijf te stellen eischen, zal de Rekenkamer er vanzelf toe

moeten komen, bij hare beoordeeling van bedoelde organisatie — aanvankelijk alleen voor controle-doeleinden — ook kennis te nemen en zich rekenschap te geven van de verrichtingen, die in de administratie vastgelegd worden. De Rekenkamer zal daardoor, in den beginne slechts op een beperkt, maar gaandeweg op een steeds uitgestreker gebied, gelegenheid krijgen zich over de organisatie en werking van de takken van staatsdienst een oordeel te vormen en hunne doelmatige inrichting, benevens, in bepaalde gevallen, de verkregen resultaten in verband met de gebrachte offers, te beoordeelen. De door de Kamer verrichte onderzoeken zullen, al worden zij met een ander doel ingesteld, als nevengevolg min of meer met zich medebrengen een al dan niet gewilde beoordeeling van de efficiency van den onderzochten diensttak.

Dit nevengevolg van het nieuwe controle-systeem opent nieuwe en wijde perspectieven omtrent de verdere ontwikkeling van de door de Rekenkamer te verrichten functie, daar het direct de vraag doet rijzen of de Rekenkamer dan niet het orgaan behoort te zijn, dat op het onder haar toezicht vallend gebied doorlopend in haar arbeidssfeer moet betrekken de beoordeeling van de doelmatige inrichting van de staatsdiensten en de meest economische aanwending van de dien diensten ter beschikking gestelde middelen, althans, in dat opzicht bij de takken van staatsdienst stimulerend moet optreden.

Ons inziens is er alle reden deze vraag bevestigend te beantwoorden.

Immers de Rekenkamer krijgt als opperste controleur der landsgelden reeds kennis van alles, wat met de tenuitvoerlegging van de begroting samenhangt, zoodat zij uit dien hoofde reeds over een schat van waardevol materiaal beschikt, waaruit menige aanwijzing voor het verkrijgen van een oordeel over de doelmatige aanwending van 's Lands gelden geput kan worden. De vanwege de Kamer te verrichten onderzoeken zullen haar bovendien in aanraking brengen met de meest uiteenlopende diensten, haar een ruime ervaring verschaffen van veelsoortige inrichtingen, waarvan het beste van den eenen bij andere diensten kan worden aanbevolen en haar de beschikking brengen over vergelijkingsmateriaal, zooals geen ander orgaan kan verwerven. De onafhankelijkheid der Kamer van het Uitvoerend Gezag doet haar vrij staan van alle belangen, die de verschillende deelen van het bestuur op menigerlei wijze aan elkander binden. Het collegiaal karakter van de Kamer waarborgt een veelzijdige belichting van de vraagstukken, terwijl arbeid vanwege een permanent orgaan als de Rekenkamer op het gebied van efficiency op den duur een groter en duurzamer rendement moet afwerpen dan incidenteele onderzoeken.

De arbeid van de Rekenkamer zal door de bovengeschetste nieuwe richting van haar toezicht in beteekenis toenemen, zoolwel voor de Regeering, die van onafhankelijke zijde inlichtingen zal ontvangen over handelingen van haar ambtenaren en over de wijze, waarop landsorganen haar taak uitvoeren, als voor de Wetgevende Macht, die meer dan tot nu toe, door het controleerend lichaam in haren dienst, zal worden voorgelicht omtrent de doelmatige aanwending van landsgelden.

D. J. GERRITSEN

INTERNE VERHOUDINGEN BIJ VERKOOPKARTELS

I

Het oprichten van een Verkoopkartel van eenigszins belangrijke omvang is een werk, dat van de initiatiefnemers veel zakenkennis, benevens veel tact, menschenkennis en handigheid vereischt.